

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

24. října 2018*

„Řízení o předběžné otázce – Prostor svobody, bezpečnosti a práva – Soudní příslušnost v občanských a obchodních věcech – Nařízení (ES) č. 44/2001 – Článek 23 – Doložka o soudní příslušnosti uvedená ve smlouvě o distribuci – Žaloba na náhradu škody podaná distributorem založená na porušení článku 102 SFEU dodavatelem“

Ve věci C-595/17,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Cour de cassation (Kasační soud, Francie) ze dne 11. října 2017, došlým Soudnímu dvoru dne 16. října 2017, v řízení

Apple Sales International,

Apple Inc.,

Apple retail France EURL

proti

MJA, jako insolvenčnímu správci společnosti eBizcuss.com,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení M. Vilaras, předseda čtvrtého senátu vykonávající funkci předsedy třetího senátu, J. Malenovský, L. Bay Larsen, M. Safjan (zpravodaj) a D. Šváby, soudci,

generální advokát: N. Wahl,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za Apple Sales International, Apple Inc. a Apple retail Francie EURL F. Moliniém, J.-C. Jaïsem a C. Cavicchioli, avocats,
- za MJA, jako insolvenčního správce společnosti eBizcuss.com, J.-M. Thouveninem a L. Vidalem, avocats,
- za francouzskou vládu E. Armoët a E. de Moustier, jakož i D. Colasem, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: francouzština.

– za Evropskou komisi M. Wilderspinem a G. Meeßenem, jakož i M. Heller, jako zmocněnci,
po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 5. července 2018,
vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 23 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi společnostmi Apple Sales International, Apple Inc. a Apple retail France EURL na straně jedné a MJA, jako insolvenčním správcem společnosti eBizcuss.com (dále jen „eBizcuss“), na straně druhé ve věci žaloby na náhradu škody podané poslední uvedenou společností z důvodu porušení článku 102 SFEU.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Body 2, 11 a 14 odůvodnění nařízení č. 44/2001 uvádějí:
„(2) Určité rozdíly mezi vnitrostátními pravidly pro určení příslušnosti a pro uznávání rozhodnutí ztěžují řádné fungování vnitřního trhu. Je třeba přijmout předpisy, které umožní sjednotit pravidla pro určení příslušnosti v občanských a obchodních věcech v mezinárodním ohledu a zjednodušit formality s ohledem na rychlé a jednoduché uznávání a výkon rozhodnutí členskými státy, pro které je toto nařízení závazné.
[...]
(11) Pravidla pro určení příslušnosti musí být vysoce předvídatelná a založená na zásadě, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného, a musí být na tomto základě vždy určitelná [příslušnost na tomto základě musí být dána vždy], kromě několika přesně určených případů, kdy předmět sporu nebo smluvní volnost stran opravňuje k použití odlišného určujícího hlediska [hraničního určovatele]. Sídlo právnické osoby musí být v nařízení samostatně vymezeno tak, aby společná pravidla byla přehlednější a zamezilo se sporům o příslušnost.
[...]
(14) Pokud jde o volbu příslušného soudu, musí být respektována smluvní volnost stran, s výjimkou smluv týkajících se pojištění, spotřebitelských a pracovních smluv, u kterých je možnost volby příslušných soudů omezena, aniž by tím byla dotčena výlučná kritéria pro určení příslušnosti stanovená tímto nařízením.“
- 4 Článek 23 nařízení č. 44/2001, který je obsažen v kapitole II oddílu 7, nadepsaném „Ujednání o příslušnosti“, v odstavci 1 stanoví:
„Dohodnou-li se strany, z nichž alespoň jedna má bydliště na území členského státu, že v již vzniklém nebo budoucím sporu z určitého právního vztahu má příslušnost soud nebo soudy některého členského státu, je příslušný soud nebo soudy tohoto státu. Pokud se strany nedohodnou jinak, je tato příslušnost výlučná. Taková dohoda o příslušnosti musí být uzavřena

- a) písemně nebo ústně s písemným potvrzením nebo
- b) ve formě, která odpovídá zvyklostem zavedeným mezi těmito stranami, nebo
- c) v mezinárodním obchodě ve formě, která odpovídá obchodním zvyklostem, které strany znaly nebo musely znát a které strany smluv tohoto druhu v daném odvětví obchodu obecně znají a pravidelně se jimi řídí.“

Francouzské právo

- 5 V rozhodné době z hlediska skutečností v původním řízení článek 1382 code civil (občanský zákoník) stanovil:

„Každý skutek osoby, kterým je jinému způsobena škoda, zavazuje toho, kdo škodu zavinil, k její náhradě.“

- 6 Článek L 420-1 code de commerce (obchodní zákoník) stanoví:

„Jednání ve vzájemné shodě, dohody, výslovné či tiché kartely nebo sdružení podniků, jejichž účelem nebo důsledkem může být vyloučení, omezení či narušení hospodářské soutěže na trhu, jsou zakázané, a to i v případě, že k nim dochází přímo nebo nepřímo prostřednictvím společnosti ze skupiny usazené mimo území Francie, zejména tehdy, když:

- 1. omezují přístup na trh či volnou hospodářskou soutěž jiných podniků;
- 2. brání určování cen působením trhu tím, že uměle podporují jejich nárůst či pokles;
- 3. omezují nebo kontrolují výrobu, odbyt, investice nebo technický pokrok;
- 4. rozdělují trhy nebo zdroje zásobování.“

- 7 Článek L. 420-2 code de commerce (obchodní zákoník) stanoví:

„Za podmínek stanovených v článku L 420-1 je zakázáno, aby podnik nebo skupina podniků v dominantním postavení na vnitřním trhu nebo jeho podstatné části zneužívaly své dominantní postavení. Toto zneužívající jednání může mimo jiné spočívat v odmítnutí prodeje, ve vázaném prodeji či prodeji za diskriminačních podmínek, jakož i v přerušení zavedených obchodních vztahů, jehož jediným důvodem byla skutečnost, že se obchodní partner odmítl podřídit neodůvodněným obchodním podmínkám.

Může-li tím být narušeno fungování nebo struktura hospodářské soutěže, je dále zakázáno, aby podnik nebo skupina podniků zneužívaly stavu hospodářské závislosti, v němž se ve vztahu k nim nachází zákaznický podnik nebo dodavatel. Tato zneužití mohou spočívat mimo jiné v odmítnutí prodeje, vázaných prodejkách, diskriminačních praktikách uvedených v bodě I článku L 442-6 nebo v ujednáních o slevě za vázanou distribuci produktových řad od jednoho dodavatele.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 8 Dne 10. října 2002 uzavřela společnost Apple Sales International, založená podle irského práva, smlouvu se společností eBizcuss, kterou bylo posledně uvedené společnosti přiznáno postavení autorizovaného prodejce výrobků značky Apple. Tato smlouva, podle které se společnost eBizcuss zavázala k téměř výhradní distribuci výrobků svého smluvního partnera, obsahovala doložku o příslušnosti irských soudů.
- 9 Tato doložka, vyhotovená v anglickém jazyce, zněla v poslední verzi distribuční smlouvy ze dne 20. prosince 2005 takto:
- „This Agreement and the corresponding relationship between the parties shall be governed by and construed in accordance with the laws of the Republic of Ireland and the parties shall submit to the jurisdiction of the courts of the Republic of Ireland. Apple [Sales International] reserves the right to institute proceedings against Reseller in the courts having jurisdiction in the place where Reseller has its seat or in any jurisdiction where a harm to Apple [Sales International] is occurring.“
- 10 Účastníci původního řízení se neshodují na přesném francouzském překladu výrazu „and the corresponding relationship“, který překládají buď jako „et la relation correspondante [a odpovídající vztah]“ (překlad společnosti eBizcuss), nebo jako „et les relations en découlant [a vztahy z ní vyplývající]“ (překlad společnosti Apple Sales International).
- 11 Přes tento rozpor lze tuto doložku přeložit takto:
- „Tato smlouva a odpovídající vztah [překlad společnosti eBizcuss]/a vztahy z ní vyplývající [překlad společnosti Apple Sales International] mezi smluvními stranami se řídí a jsou vykládány podle irského práva a smluvní strany se podřizují jurisdikci soudů Irské republiky. Společnost Apple [Sales International] si vyhrazuje právo zahájit soudní řízení proti prodejci u soudů místa sídla prodejce nebo u jakéhokoli soudu místa vzniku škody způsobené společností Apple.“
- 12 V průběhu dubna roku 2012 podala eBizcuss k tribunal de commerce de Paris (obchodní soud v Paříži, Francie) na základě článku 1382 code civil (občanský zákoník), článku L 420-2 code de commerce (obchodní zákoník) a článku 102 SFEU žalobu na společnost Apple Sales International, Apple Inc., společnost založenou podle amerického práva, a Apple Retail France, společnost založenou podle francouzského práva, na náhradu škody z důvodu nekalosoutěžního jednání a zneužívání dominantního postavení.
- 13 Rozsudkem ze dne 26. září 2013 uvedený soud vyhověl námitce nepřislušnosti, kterou vznesla společnost Apple Sales International z toho důvodu, že smlouva, která zavazuje společnost Apple Sales International a společnost eBizcuss, obsahuje doložku zakládající příslušnost ve prospěch irských soudů.
- 14 Rozsudkem ze dne 8. dubna 2014 cour d'appel de Paris (odvolací soud v Paříži, Francie) zamítl odpor, který podala eBizcuss proti posledně uvedenému rozsudku.
- 15 Rozsudkem ze dne 7. října 2015 Cour de cassation (Kasační soud, Francie) posledně uvedený rozsudek zrušil z toho důvodu, že cour d'appel de Paris (odvolací soud v Paříži) porušil článek 23 nařízení č. 44/2001, jak jej vyložil Soudní dvůr v rozsudku ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335), tím, že zohlednil doložku o soudní příslušnosti obsaženou ve smlouvě uzavřené mezi eBizcuss a Apple Sales International, přestože se tato doložka nevztahovala na spory týkající se odpovědnosti z porušení práva hospodářské soutěže.

- 16 Rozsudkem ze dne 25. října 2016 cour d'appel de Versailles (odvolací soud ve Versailles, Francie), kterému věc přikázal Cour de cassation (Kasační soud, Francie), odporu podaném eBizzuss vyhovět a vrátil věc tribunal de commerce de Paris (obchodní soud v Paříži).
- 17 Společnosti Apple Sales International, Apple Inc. a Apple Retail France podaly proti poslednímu uvedenému rozsudku kasační opravný prostředek k předkládajícímu soudu, v němž v podstatě tvrdí, že vzhledem k tomu, že samostatná žaloba ve smyslu práva hospodářské soutěže má svůj původ ve smluvním vztahu, je třeba zohlednit doložku o volbě soudu, i když se tato doložka takové žaloby výslovně netýká a vnitrostátní ani unijní orgán předtím nekonstatoval žádné porušení práva hospodářské soutěže.
- 18 Předkládající soud uvádí, že se v mezidobí seznámil s rozsudkem Supremo Tribunal de Justiça (Nejvyšší soud, Portugalsko) ze dne 16. února 2016, Interlog a Taboada v. Apple. Uvedený rozsudek se rovněž týkal společnosti Apple Sales International a obdobné obecně formulované doložky o soudní příslušnosti. Supremo Tribunal de Justiça (Nejvyšší soud) rozhodl, že se tato doložka použije na účastníky sporu týkajícího se téhož údajného zneužití dominantního postavení z pohledu unijního práva, a proto konstatoval nedostatek příslušnosti portugalských soudů.
- 19 Za těchto podmínek se Cour de cassation (Kasační soud) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Má být článek 23 nařízení č. 44/2001 vykládán v tom smyslu, že vnitrostátnímu soudu, jemuž je předložena žaloba na náhradu škody podaná distributorem proti jeho dodavateli na základě článku 102 SFEU, umožňuje uplatnit doložku o soudní příslušnosti uvedenou ve smlouvě uzavřené mezi stranami?
- 2) Má být v případě kladné odpovědi na první otázku článek 23 nařízení č. 44/2001 vykládán v tom smyslu, že vnitrostátnímu soudu, jemuž je předložena žaloba na náhradu škody podaná distributorem proti jeho dodavateli na základě článku 102 SFEU, umožňuje uplatnit doložku o soudní příslušnosti obsaženou ve smlouvě uzavřené mezi stranami i tehdy, jestliže uvedená doložka výslovně neodkazuje na spory, které se týkají odpovědnosti z porušení práva hospodářské soutěže?
- 3) Má být článek 23 nařízení č. 44/2001 vykládán v tom smyslu, že vnitrostátnímu soudu, jemuž je předložena žaloba na náhradu škody podaná distributorem proti jeho dodavateli na základě článku 102 SFEU, umožňuje vyloučit použití doložky o soudní příslušnosti uvedené ve smlouvě, jíž jsou strany vázány, pokud unijní ani vnitrostátní orgán pro hospodářskou soutěž nekonstatoval jakékoliv porušení práva hospodářské soutěže?“

K předběžným otázkám

K první a druhé otázce

- 20 Podstatou první a druhé otázky předkládajícího soudu, které je třeba zkoumat společně, je, zda má být článek 23 nařízení č. 44/2001 vykládán v tom smyslu, že v případě žaloby na náhradu škody podané distributorem proti jeho dodavateli na základě článku 102 SFEU je vyloučeno použití doložky o soudní příslušnosti obsažené ve smlouvě uzavřené mezi stranami, pokud uvedená doložka výslovně neodkazuje na spory, které se týkají odpovědnosti z porušení práva hospodářské soutěže.

- 21 V tomto ohledu je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora výklad doložky o příslušnosti za účelem určení sporů, které spadají do její působnosti, přísluší vnitrostátnímu soudu, před kterým je tato doložka uplatněna (rozsudek ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, bod 67 a citovaná judikatura).
- 22 Doložka o příslušnosti se nicméně může týkat pouze již vzniklého nebo budoucího sporu z určitého právního vztahu, což omezuje rozsah doložky o příslušnosti pouze na spory z právního vztahu, v rámci kterého byla tato doložka uzavřena. Cílem tohoto požadavku je zabránit tomu, aby byla jedna strana překvapena tím, že určitému soudu budou přiděleny všechny spory, které vystanou ve vztazích, jež má se svým smluvním partnerem, a které mají původ v jiných vztazích než ve vztahu, v rámci kterého byla příslušnost soudu dohodnuta (rozsudek ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, bod 68 a citovaná judikatura).
- 23 S ohledem na tento cíl měl Soudní dvůr za to, že doložka, která abstraktně odkazuje na spory vzniklé v rámci smluvních vztahů, se nevztahuje na spor týkající se deliktní odpovědnosti, která smluvnímu partnerovi údajně vznikla z důvodu jeho chování v souladu s protiprávní kartelovou dohodou (rozsudek ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, bod 69).
- 24 Vzhledem k tomu, že poškozený podnik nemohl takový spor rozumně předvídat v okamžiku, kdy s uvedenou doložkou souhlasil, neboť k tomuto datu nevěděl o protiprávní kartelové dohodě, na které se podílel jeho smluvní partner, nelze na uvedený spor nahlížet tak, že má původ ve smluvních vztazích (rozsudek ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, bod 70).
- 25 Vzhledem k těmto úvahám Soudní dvůr rozhodl, že čl. 23 odst. 1 nařízení č. 44/2001 v případě, kdy je v soudním řízení požadována náhrada škody za porušení článku 101 SFEU a článku 53 Dohody o Evropském hospodářském prostoru ze dne 2. května 1992 (Úř. věst. 1994, L 1, s. 3; Zvl. vyd. 11/52, s. 3), umožňuje zohlednit doložky o příslušnosti obsažené ve smlouvách o dodání pod podmínkou, že tyto doložky odkazují na spory, které se týkají odpovědnosti za porušení práva hospodářské soutěže (rozsudek ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, bod 72).
- 26 Ve světle této judikatury je třeba zkoumat, zda tento výklad článku 23 nařízení č. 44/2001 a jeho odůvodnění platí rovněž v případě doložky o soudní příslušnosti, která je uplatňována v případě sporu týkajícího se deliktní odpovědnosti, která smluvnímu partnerovi údajně vznikla z důvodu porušení článku 102 SFEU.
- 27 Tak je tomu v případě, pokud se údajné protisoutěžní jednání jeví tak, že nesouvisí se smluvním vztahem, v jehož rámci byla sjednána doložka o příslušnosti.
- 28 Zatímco protisoutěžní jednání, jehož se týká článek 101 SFEU, tj. kartelová dohoda, v zásadě nemá přímou souvislost se smluvním vztahem mezi účastníkem této kartelové dohody a třetí osobou, na které se projeví účinky této dohody, mohou se účinky protisoutěžního jednání, jehož se týká článek 102 SFEU, tj. zneužití dominantního postavení, nicméně projevit ve smluvních vztazích, které podnik v dominantním postavení navazuje prostřednictvím smluvních podmínek.
- 29 Je tudíž třeba uvést, že v rámci žaloby na základě článku 102 SFEU nelze považovat zohlednění doložky o příslušnosti, která odkazuje na smlouvu a odpovídající vztah nebo vztahy z ní vyplývající, za překvapivé pro jednu ze smluvních stran ve smyslu judikatury uvedené v bodě 22 tohoto rozsudku.
- 30 S ohledem na výše uvedené je třeba na první a druhou položenou otázku odpovědět tak, že článek 23 nařízení č. 44/2001 musí být vykládán v tom smyslu, že v případě žaloby na náhradu škody podané distributorem proti jeho dodavateli na základě článku 102 SFEU není vyloučeno použití doložky o soudní příslušnosti obsažené ve smlouvě uzavřené mezi stranami na základě toho pouhého důvodu, že tato doložka výslovně neodkazuje na spory, které se týkají odpovědnosti z porušení práva hospodářské soutěže.

Ke třetí otázce

- 31 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda je třeba vykládat článek 23 nařízení č. 44/2001 v tom smyslu, že v případě žaloby na náhradu škody podané distributorem proti jeho dodavateli na základě článku 102 SFEU závisí použití doložky o soudní příslušnosti na tom, zda unijní či vnitrostátní orgán pro hospodářskou soutěž předtím konstatoval porušení práva hospodářské soutěže.
- 32 Na tuto otázku je třeba odpovědět záporně.
- 33 Jak uvedl generální advokát v bodě 83 stanoviska, skutečnost, že orgán na ochranu hospodářské soutěže dříve konstatoval či nekonstatoval porušení pravidel hospodářské soutěže, totiž nemá žádnou souvislost s posuzováním, které je třeba provést k učinění závěru, že bude doložka o soudní příslušnosti použita na žalobu znějící na náhradu škody, jež byla údajně způsobena porušením pravidel hospodářské soutěže.
- 34 V kontextu článku 23 nařízení č. 44/2001 brání v činění rozdílu podle toho, zda orgán na ochranu hospodářské soutěže dříve konstatoval či nekonstatoval porušení pravidel hospodářské soutěže, rovněž cíl předvídatelnosti, z něhož toto ustanovení vychází.
- 35 Kromě toho podle ustálené judikatury Soudního dvora (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 13. července 2006, Manfredi a další, C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, bod 60 a citovaná judikatura) a z bodů 3, 12 a 13 odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/104/EU ze dne 26. listopadu 2014 o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie o hospodářské soutěži (Úř. věst. 2014, L 349, s. 1) vyplývá, že články 101 a 102 SFEU mají přímé účinky ve vztazích mezi jednotlivci a pro dotčené osoby zakládají práva a povinnosti, jejichž dodržování musí zajistit vnitrostátní soudy. Každá osoba, která se cítí být poškozena porušením pravidel práva hospodářské soutěže, má tudíž nárok domáhat se náhrady škody bez ohledu na skutečnost, zda orgán pro hospodářskou soutěž takové protiprávní jednání předtím konstatoval.
- 36 S ohledem na výše uvedené je třeba na třetí otázku odpovědět tak, že článek 23 nařízení č. 44/2001 musí být vykládán v tom smyslu, že použití doložky o soudní příslušnosti v rámci žaloby na náhradu škody podané distributorem proti jeho dodavateli na základě článku 102 SFEU nezávisí na tom, zda unijní či vnitrostátní orgán pro hospodářskou soutěž předtím konstatoval porušení práva hospodářské soutěže.

K nákladům řízení

- 37 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 23 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech musí být vykládán v tom smyslu, že v případě žaloby na náhradu škody podané distributorem proti jeho dodavateli na základě článku 102 SFEU není vyloučeno použití doložky o soudní příslušnosti obsažené ve smlouvě uzavřené mezi stranami na základě toho pouhého důvodu, že tato doložka výslovně neodkazuje na spory, které se týkají odpovědnosti z porušení práva hospodářské soutěže.**

- 2) Článek 23 nařízení č. 44/2001 musí být vykládán v tom smyslu, že použití doložky o soudní příslušnosti v rámci žaloby na náhradu škody podané distributorem proti jeho dodavateli na základě článku 102 SFEU nezávisí na tom, zda unijní či vnitrostátní orgán pro hospodářskou soutěž předtím konstatoval porušení práva hospodářské soutěže.

Podpisy.